

WSPOMNIENIE

O ELEANOR MARY HENOCH
de domo WATSON WEMYSS

Szkotka, która pokochała Polaka

*17 V 1920 - Edinburgh, Scotland
†2 IV 2020 – Ottawa, Canada

2 kwietnia 2020 odeszła do wieczności Eleanor Mary Henoch z d. Watson Wemyss, wdowa po majorze artylerii Władysławie Eustachym Stanisławie Henochu, geografie i glaciologu kanadyjskim.

Eleanor Mary urodziła się 17 maja 1920 w Edynburgu w Szkocji jako jedyna córka dr med. Herberta Lindsay Watson Wemyss i Violet z d. Coleman. Dr. H. L. Watson Wemyss pochodził ze znanej szkockiej rodziny lekarskiej pochodzącej z półwyspu i hrabstwa Fife. On sam urodził się w Broughty Ferry, w pobliżu miasta Dundee, w hrabstwie o tej samej nazwie, po drugiej stronie zatoki Firth of Tay (ujścia rzeki Tay). Jego dziadek i ojciec byli również słynnymi lekarzami (dziadek Dr. Alexander Watson był znanym chirurgiem i okulistą, i w pewnym sensie twórcą tej dziedziny medycyny w Szkocji). Dzięki swojej pozycji wśród arystokracji i szlachty szkockiej oraz mariażowi Alexandra, rodzina Watson, pochodząca z klanu z tzw. Lowland Clans, została przyjęta do szkockiego klanu Wemyss. Klan Wemyss do tej pory utrzymuje wybitną pozycję wśród klanów nizinnych. Siedzibą przywódcy klanu (chief of clan) Wemyss jest Wemyss Castle w miejscowości Wemyss, w hrabstwie Fife.

Zamek Wemyss, Wemyss, hrabstwo Fife, Szkocja (w rękach klanu Wemyss od XIII w.)
Rezydencja przywódcy klanu (Chief of Clan) (Wikipedia)

Ojciec Eleanor Mary początkowo zamieszkiwał w Broughty Ferry, przedmieściu miasta Dundee, znanego osiedla tzw. „baronów juty”, którzy posiadali ogromne dobra i plantacje juty we Wschodnich Indiach (dzisiejszy Bangladesh). W tym rejonie Szkocji założono wtedy świetnie prosperujący przemysł wyrobów z juty, ulepszanej w oleju z wielorybów, na które polowano u wybrzeży Szkocji. Matka Eleanor, Violet Coleman była córką pastora anglikańskiego z hrabstwa Yorkshire. Po ukończeniu studiów medycznych w 1910 i przyjęciu do Royal College of Physicians of Edinburgh, Dr. Herbert L. Watson Wemyss otrzymał pozycje wykładowcy medycyny w Royal Infirmary i równocześnie był lekarzem w Royal Public Dispensary w Edynburgu. Dr. H. L. Watson Wemyss odbył też staż medycyny w Berlinie. Pozycja zawodowa i towarzyska rodziny Eleanor była bardzo wysoka. Ojciec należał do słynnego klubu Harveian Society, Royal Colleges Golf Club i innych. Niestety zmarł nagle na zapalenie płuc w 1933 pozostawiając żonę Violet z 12-letnią Eleanor. Violet utrzymała po śmierci męża dawny styl życia wśród przyjaciół i rodziny. Nowe wyzwania dla matki i córki, miał przynieść wybuch II wojny światowej. Wielka Brytania obok Francji była głównym aliantem Polski, napadniętej przez Niemcy hitlerowskie i Rosję Sowiecką we wrześniu 1939. Po upadku Francji wskutek przegranej kampanii 1940, odtworzona Armia Polska została częściowo ewakuowana do Wielkiej Brytanii. Większość sił lądowych zostało rozmieszczonych na terytorium Szkocji. Wśród wielu tysięcy polskich żołnierzy znalazł się młody porucznik artylerii Władysław Henocho (do lipca 1940 przybyło na wyspy ok. 28 tysięcy polskich żołnierzy, a wśród nich ok. 5 tysięcy oficerów wojsk lądowych). Po odbyciu kampanii francuskiej 1940, w 2 Dywizji Strzelców Pieszych gen. Bronisława Prugara-Ketlinga, Władysław zdołał zbiec razem ze swoim przyjacielem por. Henrykiem Kożuchowskim z niewoli niemieckiej, i przez Francję Vichy, Hiszpanię i Portugalię przedostał się do Wielkiej Brytanii. Został skierowany do obozu szkoleniowego w Broughton, Scottish Borders, w Peeblesshire County (w regionie Tweeddale). W ramach szkolenia polscy oficerowie uczęszczali z ochotą na kurs jęz. angielskiego, co dawało możliwości poznania młodych Szkotek. Jedną z nauczycielek jęz.

angielskiego była młoda Eleanor, która przed upadkiem Francji zdołała powrócić ze swoją matką z Paryża, gdzie kształciła się na Sorbonie. Los tak trafił, że jednym z uczniów Eleanor był właśnie młody polski porucznik artylerii Władysław Henoch. Zakochali się w sobie od pierwszego wejrzenia i spędzali razem tyle czasu ile było możliwe, przy napiętym programie szkoleniowym dla polskich oficerów. Postanowili się pobrać, ale już po powrocie Władysława z frontu. Por. Henoch został odkomenderowany z grupą 50 polskich oficerów do tworzonej od 1942, Armii Polskiej na Wschodzie w Palestynie. Po uformowaniu 3 Dywizji Strzelców Karpackich z uratowanych formacji i ewakuowanych przez Iran, i po przejściu do 5 Dywizji Kresowej, por. Władysław Henoch znalazł się w nowym 2 Polskim Korpusie pod dowództwem gen. Władysława Andersa. W 2 Korpusie poznał wtedy młodego podchorążego Andrzeja Garlickiego. Korpus wstąpił się w kampanii włoskiej 1944 i w bitwie o Monte Cassino. Przyjaciel por. Henocha, por. Jan Borowczyk-Forester, również artylerzysta spotkany na Bliskim Wschodzie, zdecydował się zgłosić na ochotnika do Polskiego Lotnictwa. Mieli się spotkać i kontynuować swoją przyjaźń po 1956 w Ottawie. W tym czasie bojów w teatrze śródziemnomorskim, młoda Eleanor wymieniała setki krótkich listów z Władysławem za pomocą poczty polowej. Zimą 1943 Eleanor postanowiła wstąpić jako ochotniczka do Czerwonego Krzyża i została odkomenderowana do szpitala w Ayrshire, a w następnych latach pracowała w First Aid Nursing Yeomanry tzw. F.A.N.Y. Pod koniec lata 1944 czyli w trakcie już kampanii włoskiej por. Henoch został odwołany do pracy w Ministerstwie Informacji Rządu RP na Wychodźstwie. Było to spowodowane staraniami prof. Bogdana Zaborskiego, który był przełożonym w pierwszej pracy Władysława, jako geografa po ukończeniu studiów na UJ. Po opuszczeniu frontu i po leczeniu z wyczerpania i lekkiej rany w szpitalu wojskowym w Rzymie, por. Henoch powrócił do Anglii. Pobyt w szpitalu kontynuował w polskim Szpitalu im. Ignacego Jana Paderewskiego w Edynburgu. Przede wszystkim był to powrót do ukochanej Eleanor i po wyjściu ze szpitala rozpoczęły się przygotowania do Ich ślubu. Ślub Eleanor i Władysława odbył się jeszcze podczas wojny 3 kwietnia 1945, w nie istniejącym już dzisiaj kościele St. Anne's Oratory w Edynburgu. Większość oficerów i żołnierzy pragnęła powrócić do Polski. Na przeszkodzie stanęła nowa okupacja bolszewicka Polski. Młoda Pani Henoch postanowiła się zapisać na kurs organizowany przez kwaków z pomocą British Council dla żon b. oficerów polskich w Wielkiej Brytanii, którzy zamierzają powrócić do Polski. Na tym kursie Eleanor zaprzyjaźniła się z Elżbietą Kołodziej 1-voto Krasińską, która była żoną polskiego pilota z 300 Dywizjonu Bombowego. Jej pierwszy mąż również polski lotnik zginął podczas Bitwy o Anglię. W tym czasie rząd brytyjski cofnął swoje uznanie dla polskiego Rządu RP na Wychodźstwie i uznał rząd warszawski utworzony przez komunistów. Wpłynęło to w znaczący sposób na decyzje osobiste Polaków przebywających wskutek wojny na Zachodzie. Eleanor i Władysław postanowili razem z trojgiem małych jeszcze dzieci, wyemigrować do Kanady, tam szukając miejsca osiedlenia i dalszej budowy swojej przyszłości. Na początku rozpoczęli życie na farmie River Bend Farm, koło Welland w Południowym Ontario. Starsza Pani Violet Watson Wemyss postanowiła się z nimi połączyć i zamieszkała w pobliskim Welland.

Ślub Eleanor i Władysława Henochów w Edynburgu 3 IV 1945.
Władysław w mundurze porucznika Korpusu Geografów.
(Fot. z książki W.H.S. Henoch - *Many Lives of One Man*, Toronto 1997)

Sytuacja pp. Henochów uległa zmianie gdy w 1956 Władysław wygrał konkurs na pozycję geografa-glaciologa w Geographical Branch, Department of Mines and Technical Surveys w Ottawie. Pozycję tę uzyskał dzięki poparciu swego dawnego profesora Bogdana Zaborskiego. Po sprzedaży farmy udało się zakupić nowy dom w Ottawie. Tutaj rozwinęli swoją rodzinę. Eleanor i Władysław mieli 8 dzieci: John, Eleanor, Christopher, Mary, Ann, Suzan, Peter (zmarł przedwcześnie w 1990) i Basia „Barbara”, 10 wnucząt i 9 prawnucząt.

Państwo Henochowie nawiązali szerokie stosunki towarzyskie w Ottawie i Ich starannie urządzony dom niedaleko Bayshore zawsze był oazą dla wielu spotkań i różnych inicjatyw. Tutaj odbywały się zjazdy całej rodziny na kolejne święta, tak ważne w polskim kalendarzu i tutaj odbyła się uroczystość 50-lecia Ich ślubu w 1994. Miałem wtedy bliską łączność z pp. Henochami, a Pan Władysław był członkiem Oddziału Ottawskiego PINwK i Koła Nr 8 SPK. Oprócz spotkań towarzyskich spotykaliśmy się dość często na forum życia polonijnego i w kościele św. Jacka Odrowąża.

Bankiet w National Arts Centre z okazji 50-lecia Polskiego Instytutu Naukowego w Kanadzie w październiku 1993. Od lewej mjr Władysław E. S. Henoch, p. Eleanor Mary Henoch i p. Renata Forester-Borowczyk (Fot. J. Sokołowski, arch. A. M. Jabłońskiego)

Po śmierci Władysława w 2000, Eleanor wybrała jako miejsce swego postoju zaciszny dom spokojnej starości Unitarian House. W tym domu spędziła swoje ostatnie prawie 22 lata życia. Eleanor była osobą bardzo serdeczną i nauczyła się dość dobrze jęz. polskiego i okazywała wielką życzliwość dla wszystkich ze swojego bliższego i dalszego otoczenia.

Dom Państwa Henochów był pięknie urządzone i posiadał szereg ważnych pokoi o różnym przeznaczeniu. Na początku nie daleko wejścia, znajdował się mały salon – klasyczny „sitting room”, a dopiero dalej wchodziło się do obszerniejszych pokoi jak środkowo położona jadalnia z pięknym stołem i krzesłami w stylu empire i z portretami przodków Obojga Państwa domu. W podziemiach domu mieściły się specjalne laboratoria Pana domu: laboratorium geograficzne i fotograficzne, oraz warsztat wyrobów blaszanych tzw. wyrobów pewter (cynołów) – bardzo plastyczny stop cyny (ok. 90%), antymonu (ok. 8 %) i miedzi (ok. 2%). Gorsze gatunki zawierały też trochę samego ołowiu. Był to historycznie używany szczególnie w Anglii, stop do wyrobu różnych naczyń. Był znany też na Bliskim i Dalekim Wschodzie, a nawet w starożytności i podczas średniowiecza. Mało kto wie, że piękny kielich z tego stopu wraz z pateną podarował Pan Major Władysław Henoch dla parafii św. Jacka Odrowąża. Kielich ten ma specjalną nóżkę połączoną półszlachetnym, okrągłym i ciemnym kamieniem z samą czaszą kielicha. Pani Eleanor Henoch była anglikanką, ale zawsze towarzyszyła mężowi aż do Jego śmierci w Mszach św. w polskim kościele św. Jacka.

Dzisiaj wspominam Oboje Państwa Henochów jako niezwykle serdecznych, dzielnych i godnych ludzi, którzy wokół siebie czynili wiele dobra, a to krótkie wspomnienie niech pozwoli Ich uwiecznić w naszej często tak ułomnej pamięci.

Niech pamięć o Eleanor i Władysławie Henochach nigdy nie zaginie.

Ich Rodzinie i Przyjaciółom składam najgłębsze wyrazu żalu z powodu Jej śmierci.

Niech dobry Bóg przyjmie Ją po tak pięknym życiu do swego Królestwa.

Aleksander Maciej Jabłoński

Ottawa, 28 kwietnia A.D. 2020

Godło szkockiego klanu Wemyss z dewizą *Je pense (Myślę)*